

POJAM POLITIKE

Politika je vještina obavljanja društvenih i državnih poslova usmjerena na postignuće najvećih rezultata radi općeg dobra.

Razlikujemo: opću politiku

(lokalnu, državnu i međunarodnu) i **posebne politike** (socijalnu, obrazovnu...)

Vlast su sustavi, mehanizmi koji provode zakone.

Postoje 3 tipa legitimne vlasti:

- 1) racionalna
- 2) tradicionalna
- 3) karizmatika

Moć je sposobnost da se nametne vlastita volja usprkos mogućim protivljenjima.

Politička utakmica – sukobljavanje, sažimanje i dorađivanje političkih opcija s ciljem ostvarivanja ideala i osvajanja vlasti.

Politički govor ima za cilj oblikovati ponašanje ljudi i njihova politička, socijalna i ideološka gledišta . **Vrste: ekskluzivni** – rabi se u krugu političara, pun je žargonizama, **demokratski** – jezik tolerancije i dijaloga te **totalitarni** – karakterističan za totalitarne sustave

NAROD

Narod je zajednica ljudi koji žive na određenom državnom teritoriju, komuniciraju istim jezikom i njeguju iste tradicijske običaje. Možemo ga promatrati kao **demos** (stanovništvo), **etnos** (zajednica) i **puk** (sociopolitička kategorija)

Nacija je stabilna globalna zajednica koja se može konstruirati kao politički suveren narod na određenom području. Ona ima prepoznatljivu kulturu i autonomni gospodarski život. Važan je osjećaj pripadnosti. Pojam nacije javio se u 19. st.

GRAĐANIN

Građanin je subjekt privatne sfere unutar građanske zajednice koji zbrinjava vlastitu egzistenciju. Kao građani smo svi različiti u pogledu svojih sposobnosti, interesa i zalaganja.

DRŽAVLJANIN

Pojam **državljanin** označuje pripadnika određene državne zajednice.

Državljanin je nositelj prava i u određenoj državnoj zajednici predstavlja subjekt javne sfere. Status državljanina priznaje se na osnovi rođenja i pretpostavke da je ta osoba sposobna razumno prosuđivati o državnom boljitku. Osnova pojma državljanin je da smo svi jednaki pred zakonom

MANJINA je skupina koja čini manji dio stanovništva određene države čiji članovi imaju etničke, vjerske i druge značajke različite od ostalog dijela stanovništva.

Načini rješavanja pitanja manjine: asimilacija (prilagođavanje modelu ponašanja etničke većine), **melting pot** (miješanje kulture većine i manjine pri čemu nastaje novi kvalitet te **kulturni pluralizam** (priznavanje istodobnog postojanja i jednake vrijednosti različitih etničkih skupina)

KAKO SE STJEČE HRV. DRŽAVLJANSTVO?

Stječe se podrijetlom, rođenjem na teritoriju RH, prirođenjem i međunarodnim ugovorima.

Podrijetlom: - ako su oba roditelja u trenutku rođenja djeteta državljani RH
- ako je jedan roditelj državljanin RH i dijete je rođeno u RH
- ako je jedan od roditelja državljanin RH a dijete je rođeno u inozemstvu

Prirođenjem (vrijedi za strance, članak 8): - strana, punoljetna, radno sposobna osoba ima ili će dobiti otpust, boravi u RH, zna jezik i latinicu te poštuje zakone
- iseljenici, njihovo potomstvo ne mora zadovoljit te uvjete kao i stranac u braku sa državljaninom RH, stranac od posebnog značenja za RH

KAKO PRESTAJE HRV DRŽAVLJANSTVO?

Prestaje otpustom, odricanjem i po međunarodnim ugovorima.

Otpust: - ako osoba dobije 2. državljanstvo može zatražiti otpust od državljanstva RH (mora biti punoljetan, podmiriti vojne obaveze, obitelj, račune, donijeti potvrdu da će dobiti drugo državljanstvo)

TIPOVI POLITIČKIH POREDAKA

Politički poredak je oblik organiziranja vlasti i moći. To je oblik organiziranja društvene zajednice koji ima svojstven izvor legitimnosti i uređen odnos između zakonodavne, izvršne i sudske vlasti. Svojstvena mu je procedura biranja ili imenovanja vršitelja vlasti.

Demokracija ("vladavina naroda") javila se u antičkoj Grčkoj u Ateni - atenska demokracija (Periklovo doba) – robovi, žene i mlađi od 30 ne glasaju. Temelji se na diobi vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudsku te ima odgovarajući ustav u kojem moraju biti i temeljne slobode. Politički sustav se mora temeljiti na suglasju političkih subjekata o važnim državnim pitanjima. Tipovi demokracije : **direktna** (svi odlučuju, danas ostvariva putem referendumu) i **predstavnička** (biraju se zastupnici).

Republika – "opće dobro" – je vladavina više subjekata za opće dobro svijetu. Prema odnosu izvršne i zakonodavne vlasti razlikujemo: **predsjedničku** (izvršna neovisna o zakonodavnoj vlasti – SAD) i **parlamentarnu** (izvršna vlast odgovorna parlamentu – Njemačka). Kako u republici vlada više subjekata razlikujemo **demokratsku** (nositelj suvereniteta je cijeli narod) i **aristokratsku** (nositelj suvereniteta je dio izabраниh), **predsjedničku** (vlast podijeljena između predsjednika i parlamenta) i **parlamentarnu** (vlast proizlazi iz parlamenta - HR).

Diktature – klasična diktatura, totalitarizam, tiranija – razlikuju se kroz povijest – tiranija je najstariji oblik

Tiranija – "samovlast, samovolja" – na vlast se došlo silom. Vlada niti je izabran niti mu je priznato nasljedno pravo.

Diktatura – vlast jedne ili više osoba koje monopoliziraju vlast u državi – centralizacija, nema nikakve podjele vlasti. Na vlast se može doći državnim udarom, suspenzijom ustavnih prava. Mogu biti cezarističke (manipulira se kolektivnim osjećajima naroda - Hitler) i totalitarne (država odlučuje o svemu čak i o privatnom životu pojedinca).

Totalitarizam – tal. totalitario – sveobuhvatno. Raširena na Kubi i Sj. Koreji. To je moderna diktatura 20. st. Na čelu se nalazi jedan vođa koji vlada uz pomoć velike partije koja odlučuje o svemu (mediji, odgoj mladih, vojska...). vrši se teror nad stanovništvom pomoću tajne policije.

Monarhija – vladavina jednog subjekta za opće dobro svijetu. Vlast je u rukama monarha. Razlikujemo više vrsta monarhija: **apsolutne** (vladar vlada apsolutno), **ustavne** (vladar vlada po ustavu) i **parlamentarne** (parlament je glavni).

LEGITIMNOST – prihvaćenost od strane podređenih, odnosno uvjerenje da je vlast dobra

LEGALNOST – djelovanje u skladu sa zakonom

POLITIČKE STRANKE

Političke stranke su interesne organizacije građana formirane radi zajedničkih interesa, oblikovanja političke volje i borbe za vlast na izborima. (*To su organizacije koje se putem izbora bore za vlast u državi.*). Pojavile su se u Engleskoj krajem 17. st., ali ozbiljnije počinju djelovati u 19. st. povećanjem broja sudionika. Prve političke stranke u Hrvatskoj su nastale u 2. polovici 19. i početkom 20. stoljeća (Narodna stranka, Stranka prava i Hrvatska pučka seljačka stranka

Na čelu stranke su profesionalni političari, zatim politički službenici, aktivisti (volonteri), članovi i simpatizeri.

Stranke se financiraju iz proračuna (parlamentarne), članarina, donacija i sponzorstva.

Podjela stranaka: 1) po tipu organizacije: lijeva, desna, centar

2) po svjetonazorskoj orijentaciji: radničke, seljačke, građanske

3) prema programskim ciljevima: konzervativne, liberalne, socijaldemokratske, demokršćanske, komunističke

Konzervativne stranke se žele očuvati od naglih promjena. Njihovi programi važni i na području kulture gdje zastupaju tradicionalističko mišljenje. To je zapravo duhovna ideologija koja priznaje i opravdava postojeće te traži društvenu harmoniju i mir.

Liberalne stranke nastaju kao pokret građanstva protiv sustavnih ograničenja življenja i neograničene vlasti vladara. Traži se sloboda i pravo. U programu tih stranaka prisutno je filozofsko, političko i gospodarsko očitovanje.

Socijaldemokratske stranke utemeljuju svoje političko djelovanje produblivanjem političke demokracije i socijalnih sadržaja. Ciljeve postižu reformama. Njihov razvoj pratimo kroz njemačke socijaldemokratske partije koja se osniva 1848. godine.

Demokršćanske stranke utemeljene su na socijalnom kršćanskom nauku.

Pojam lijevice, desnice i centra potječe iz doba Francuske Republike a označavala je položaj političkih predstavnika u parlamentu.

Ljevica označava različite struje revolucionara i reformista koje su nadahnute ideologijom oslobađanja radničke klase i stvaranjem besklasne zajednice.

Desnica znači opciju konzerviranja povijesnih vrijednosti, nepromjenjivost u ljudskim naravima, protuliberalno i proturevolucionarno političko djelovanje.

Centar označava političko djelovanje između lijevice i desnice. To je opcija izbjegavanja krajnosti, nasilja i nestabilnosti.

IZBORI

Izbori su postupak pomoću kojeg narod povjerava obavljanje funkcija političke vlasti predstavničkom tijelu u predstavljanju njegova suvereniteta. Oni su time izvor i temelj legaliteta i legitimiteta sustava državne vlasti. To je proces pomoću kojeg narod bira predstavnike u predstavničko tijelo – parlament. Ključni elementi su raspisivanje izbora, utvrđivanje sastava biračkog tijela, utvrđivanje rezultata izbora, određivanje broja mandata i utjecaj izbornih rezultata na stranački sustav.

Raspisivanje izbora je uobičajen način postizanja posredne demokracije. Razlikujemo 3 vrste izbora: 1) kompetitivni – osigurano pravo i sloboda izbora
2) semikompetitivni – ograničena sloboda izbora
3) nekompetitivni – uskraćena sloboda biranja

Pri raspisivanju izbora postoji zakonska određenost raspisivanja izbora, unaprijed utvrđena pravila provođenja izbora i nadzor nad njima te mehanizmi provođenja izbornih rezultata.

Utvrđivanje sastava biračkog tijela – tko ima pravo birati. Opće pravo glasa postiže se aktivnim biračkim pravom građana određene dobi (18-21 godina). To je pravo državljanina neke zemlje da bira i bude birano osim osoba koje su sudski lišene građanskih prava, građana koji su izgubili poslovnu sposobnost ili su pod starateljstvom odnosno građana s nekim posebnim ograničenjima.

Birački popisi obnavljaju se za svake izbore jer je potrebno evidentirati sve građane s biračkim pravom. U vrijeme izbora su dokument dokazivanja biračkog prava i evidencije birača.

Utvrđivanjem izbornih rezultata dolazi da raspodjele mandata ili diobe zastupničkih mjesta. Izborni rezultati mogu se izračunavati relativnom i apsolutnom većinom. U sustavu razmjernog ili proporcionalnog izračuna postoje 3 oblika primjene: 1) sustav izbornog količnika
2) D'Hondtov sustav
3) Badenski i Hereov sustav

Izborni sustav RH – članak 45. – opće pravo glasa s 18 godina, ostvaruje se na neposrednim izborima tajnim glasovanjem (po D'Hondtovom obliku – osigurava razmjernu zastupljenost). Hrvatska je podijeljena na 10 izbornih jedinica plus posebne jedinice manjina i dijaspore.

DRŽAVA

Država je politička zajednica onih koji vladaju i onih nad kojima se vlada, uređena na osnovu pravila koja poštuju svi dobrovoljno ili pod prisilom.

Države možemo podijeliti:

- 1) po modelu: moderne demokratske (parlamentarne)
socijalne (teže blagostanju - Švedska)
pravne (vlada pravo, zakoni)
- 2) po obliku: monarhije
republike
- 3) po ustrojstvu vlasti: unitarne (centralističke)
federativne (sastoje se od federativnih jedinica – SAD, Švicarska, bivša Jugoslavija, SSSR)

Osnovno pravilo **pravne države** je da postoji strogo formalna procedura primjene zakonodavstva, donosi se ustav i subordinirani zakoni koji osiguravaju njegovo provođenje. Izražavanje volje naroda ostvarena je u prvim demokracijama te nastaju predstavničke ili parlamentarne države. Ideje koje su prevladale u političkom ustroju država kroz pojedine epohe su:

Socijalistička država – utemeljena na idejama građanske države s izrazitim socijalnim programom, svodi se na aparat sile

Demokršćanska država– (kraj 19. st.) uobličena na temeljima socijalnog kršćanskog nauka i demokratskog uređenja – posebno mjesto ima čovjek u hijerarhijskom sustavu, ograničuje se autoritativna vlast radi ljudskih prava na slobodu i osiguranja njegova dostojanstva.

Nacionalna država – afirmacija nacionalne ideje ali bez poništavanja drugih nacija već afirmacija vrijednosti dominantne nacije, odnos s manjinama određuje se zakonima

Ustav je temeljni zakon neke države. Na temelju njega se prave svi ostali zakoni. Njime se uspostavlja pravni i politički poredak neke države. U njemu su osnovna pravila upravljanja državom. Sve države osim Velike Britanije imaju pisani Ustav. Ustav RH proglašen je 22.12.1990. – božićni Ustav. Za donošenje ustava potrebna 2/3 većina. U njemu se nalaze pravila o organizaciji života u zajednici i deklaracija o ljudskim pravima.

SABOR RH

Sabor je predstavničko tijelo građana i nositelj zakonodavne vlasti u RH. Sastoji se od 1 doma – Zastupnički dom (100-160 zastupnika na 4 godine – mandat je slobodan). Zastupnici imaju imunitet. Sabor zasjeda 2 puta godišnje i to od 15.1.-15.7. i od 15.9.-15.12. i izvanredno (saziva predsjednik Sabora, većina zastupnika ili predsjednik države).

Funkcije sabora: donosi zakone, donosi državni proračun, odlučuje o ratu i miru, raspisuje izbore, imenuje organe izvršne vlasti

Radi uspješnijeg rada Sabora osnivaju se odbori. Odluke se donose većinom glasova, kao i zakoni kojima se razrađuju Ustavom utvrđene slobode i prava čovjeka i građanina, ustrojstvo države... 2/3 većinom donose se zakoni s područja uređenja nacionalnih prava.

Predsjednik Sabora je zamjenik predsjednika koji u roku od 60 dana mora raspisati izbore.

VLADA RH

Vlada je izvršni organ vlasti kojeg čine predsjednik (premijer), dopredsjednici i ministri. Osniva ju mandatar – stranka sa najviše glasova odabire mandatar a predsjednik mu daje mandat za sastav Vlade. Sjednicu Vlade mogu sazvati predsjednik Vlade, predsjednik države i zastupnici.

Funkcije vlade: predlaže zakone i državni proračun, provodi zakone, vodi vanjsku i unutrašnju politiku, nadzire rad uprave, brine o gospodarstvu i radu svih javnih službi.

PREDSJEDNIK RH

Predsjednik RH bira se na temelju općeg i jednakog biračkog prava. On ima ulogu predstavljanja države u zemlji i u inozemstvu. Mandat traje 5 godina.

Predsjednik - vrhovni zapovjednik oružanih snaga

- može sazvati Vladu i tada predsjedava njezinoj sjednici
- jedanput godišnje Saboru podnosi izvještaj o stanju u državi
- raspisuje parlamentarne izbore

SUDBENA VLAST

Sudbena vlast je nastala da se sporovi ne bi nasilno rješavali. Sudska vlast je neovisna i samostalna. Sudovi su skupovi organa koji nepristrano posreduju između pojedinaca odnosno pojedinca i zajednice. Suče bira Državno sudbeno vijeće, oni imaju imunitet, ne mogu biti pozvani na odgovornost jer djeluju po zakonu i Ustavu. Sučeva dužnost je stalna i može ga se razriješiti ako je nesposoban ili bolestan ili ako je učinio kazneno djelo.

Vrhovni sud osigurava jedinstvenu primjenu zakona i ravnopravnost građana. Predsjednik Vrhovnog suda se bira, imenuje i razrješuje na prijedlog predsjednika RH i Sabora. Mandat traje 4 god.

Državno sudbeno vijeće sastoji se od 11 članova. Biraju se iz redova sudaca, advokata, sveučilišnih profesora pravnih znanosti. Mandat traje 4 godine, ne mogu biti izabrani 2 put uzastopce.

Glavni državni odvjetnik bira se na 4 godine, bira ga Sabor na prijedlog Vlade.

Ustavni sud štiti ustavna prava građana i nadgleda rad predsjednika države. Ne bavi se prizemnim stvarima, čini ga 11 sudaca koje bira Sabor. Biraju se na 8 god. Između sebe biraju predsjednika i to na 4 god. Imaju imunitet.

LOKALNA UPRAVA I SAMOUPRAVA

Jedinice lokalne samouprave su općina (429), grad(127) i županija(20 plus 1). Bave se prizemnim stvarima. Građani se izjašnjavaju preko referendum a ili zbora građana. Županija je također jedinica lokalne prave i samouprave a organizira se tako da kao prirodna samoupravna cjelina bude zaokružena glede povijesnih, prometnih i gospodarskih čimbenika.

Predstavnička tijela su: 1) županijska skupština – župan

2) gradsko vijeće – gradonačelnik

3) općinsko vijeće – načelnik

LJUDSKA PRAVA

Ljudska prava su prava koja su zajamčena svakom čovjeku na temelju njegova postojanja kao čovjek i ona su neotuđiva.

Prva pisana prava zovu se Prva generacija ljudskih prava:

(623. godine Medicinska povelja)

1215. Magna Carta Libertatum

1288. Vinodolski zakonik

1776. Američka deklaracija nezavisnosti (Jeffersonova, Virginijska deklaracija)

1789. Deklaracija o pravima čovjeka i građanina – sadržavala je klasična prava (pravo na kretanje, slobodu, rad...), prvi put u povijesti ušla u Ustav(1791.)

Druga generacija ljudskih prava – socioekonomska prava – pravo na rad, školovanje, stanovanje, zdravstveno...:

1970.-tih treća generacija ljudskih prava – ekološka prava – nastala na temelju visokorazvijene svijesti ljudi o potrebi zaštite okoliša, nerođenih ljudi i svih živih bića.

10.11.1948. Opća deklaracija o ljudskim pravima

1950. Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava

PUČKI PRAVOBRANITELJ opunomoćenik je Hrvatskog sabora u sporovima između građana i institucija javnog sektora.

ŠTO JE EKONOMIJA?

Ekonomija je znanost koja proučava kako društva koriste oskudne resurse da bi proizvela korisne robe i podijelila ih među članovima zajednice.

Zakon ograničenosti govori da su dobra u prirodi ograničena jer nema dovoljno resursa da se proizvedu sva dobra koja ljudi žele potrošiti. To potiče na odabir između relativno ograničenih dobara. Odabir jednog uvijek znači i odricanje od drugog, a druga najbolja varijanta od koje se odustaje zove se **oportunitetni trošak**.

ČINITELJI PROIZVODNJE

- **PRIRODNI IZVORI** – prirodno bogatstvo koje je dostupno ljudima i koje oni upotrebljavaju u procesu proizvodnje (energija, materijal). Ograničeni su.
- **RAD** – vrijeme koje je potrošeno da se proizvede neki proizvod. Može biti umni i fizički
- **KAPITAL** – vrijednost koja stvara novu vrijednost (novac, zemlja, zgrade, spomenička baština). Dobra mogu biti kapitalna i potrošačka. Npr. automobil kupljen za osobnu potrebu je potrošačko dobro dok je automobil kupljen za pružanje prijevoznih usluga kapitalno dobro. Neki smatraju da je 4. činitelj **PODUZETNIŠTVO**

TEMELJNA EKONOMSKA PITANJA

- **ŠTO?** – proizvoditi i koliko (zimski ili ljetni odjeća)
- **KAKO?** - odabir tehnologije (cilj je što više proizvesti a što manje potrošiti)
- **ZA KOGA?** – za koje tržište, kupce (kupac traži što kvalitetniju i što jeftiniju robu)

Laissez faire - "*pustite neka svatko čini što hoće i neka sve ide svojim tokom*" smisao te doktrine je neograničena sloboda konkurencije, nemiješanje države u [ekonomski](#) pitanja.

Načelo nevidljive ruke Adama Smitha tvrdi da sebično nastojanje pojedinaca da ostvare svoj interes istovremeno maksimalizira dobrobit za sve.

ALTERNATIVNI EKONOMSKI SUSTAVI

- **TRADICIONALNO (OBIČAJNO) GOSP.** – uglavnom zastupljeno u prošlosti, ali i danas se mogu pronaći u nekim primitivnijim civilizacijama. Npr. u Somaliji 75% stanovništva čine nomadi koji se kreću za stokom u potrazi za travom i vodom
- **KOMANDNO GOSP.** – gospodarstvo gdje se upravlja iz jednog centra. Država donosi sve odluke u svezi s proizvodnji i raspodjelom. U komandnim gosp. resursi su obično državno vlasništvo (Kuba). To su netržišna gospodarstva.
- **TRŽIŠNO GOSP.** – vlada liberalizam i neintervencionizam (nema miješanja države)

Pojedinci donose ekonomske odluke na osnovi tržišnih signala. Oni odlučuju što će proizvoditi, za koga će raditi, kome će prodavati te hoće li unajmiti i druge resurse. Država u tržišnom gosp. ima malu ulogu, obično u zaštiti prava pojedinaca, vlasništva i sl.

Međutim nijedno gospodarstvo danas nema obilježje isključivo jednog od tih sustava, već su to **MJEŠOVITA GOSPODARSTVA** s elementima svih triju oblika.

TRŽIŠTE

TRŽIŠTE je mjesto sučeljavanja ponude i potražnje i formiranja cijena.

BURZA - posebno organizirana institucija u kojoj se prema određenim pravilima trguje vrijednosnim papirima, devizama i raznim dobrima uz sudjelovanje članova burze preko njihovih ovlaštenih posrednika.

PONUDA – ukupna količina robe koju proizvođač nudi na tržištu po određenoj cijeni

POTRAŽNJA – ukupna količina robe koju je kupac spreman kupiti po određenoj cijeni.

ZAKON PONUDE I POTRAŽNJE: ako je ponuda neke robe veća a potražnja manja, cijena je manja. Ako je ponuda robe manja, potražnja veća, cijena je veća..

RAZLIKUJEMO:

- **SLOBODNO TRŽIŠTE** - na njemu vlada potpuna sloboda, bez utjecaja države, i ima 3 oblika: **POLIPOL** (na tržištu ima jako puno proizvođača i kupaca i konkurencija je velika), **OLIGOPOL** (nekoliko proizvođača i kupaca, nepotpuna konkurencija), **MONOPOL** (jedan proizvođač, puno kupaca, nema konkurencije). **Savšena konkurencija** je situacija na tržištu kada nijedan akter nije dovoljno jak da sam formira cijenu
 - **TRŽIŠTE RADA** – tržište kupovine i prodaje radne snage. Zakoni tržišta vrijede.
 - **TRŽIŠTE ROBA** - tržište kupovine i prodaje I razmjene robe. Zakoni tržišta vrijede.
(**ROBA** - proizvod ljudskog rada, služi za razmjenu i za zadovoljavanje ljudskih potreba). **Ekonomska dobra** dijelimo na proizvode i usluge
 - **TRŽIŠTE KAPITALA** – kupuje i prodaje se kapital = burza.
- FUNKCIJE TRŽIŠTA – SELEKTIVNE** (učinkovit odabir potrebnih proizvoda), **ALOKACIJSKE** (djelotvorna uporaba raspoloživih činitelja proizvodnje i učinkovit odabir proizvodnih postupaka), **DISTRIBUCIJSKE** (sustavom cijena na koji utječu ponuda i potražnja ostvaruje se primarna raspodjela ukupno ostvarenog dohotka), **INFORMACIJSKE** (informacijski mehanizam koji svakog sudionika u sustavu ograničava na dio informacija koje su njemu potrebne), **RAZVOJNE** (prisiljava poduzeća konkurencijom na stalnu brigu o razvoju).

POKAZATELJI DRUŠTVENOG RAZVOJA

- **NACIONALNI PROIZVOD** (output)– tržišna vrijednost dobara i usluga što se proizvede u 1 godini i služi za finalnu potrošnju.
- **NEZAPOSLENOST**
- **INFLACIJA**- rast opće razine cijena, rast industrijskih i potrošačkih cijena, pada vrijednost novca, plaće ostaju iste i standard pada.
PUZAJUĆA INFLACIJA (jednobrojčana stopa rasta cijena),
GALOPIRAJUĆA INFLACIJA (trobrojčana stopa rasta cijena, prelazi 50%),
HIPER INFLACIJA (četverobrojčana stopa rasta cijena, preko 500%, Njem poslije 2. svj. rata)
STAGFLACIJA – vezana uz stagnaciju gospodarstva (sve stagnira)
RECEFLACIJA – prestaju sve gospodarske aktivnosti i dolazi do kolapsa tj. Bankrota

EKONOMSKE FUNKCIJE DRŽAVE

- **POTICANJE UČINKOVITOSTI** – država zakonima obuzdava monopoliste da ne divljaju po tržištu
- **POTICANJE JEDNAKOSTI** – oni koji imaju veće plaće = veći porezi, manje plaće = manji porezi
- **POTICANJE EKONOMSKE STABILNOSTI** – monetarnom politikom sprječava inflaciju i nezaposlenost

EKONOMSKI CILJEVI:

MIKROEKONOMSKI CILJEVI :

EKONOMSKA UČINKOVITOST – upotreba ekonomskih resursa da se proizvede što više željenih dobara

PRAVEDNA RASPODJELA – poštena raspodjela dohotka među članovima zajednice.

EKONOMSKA SLOBODA – pojedinci slobodno kupuju, prodaju, organiziraju, proizvode i troše, uz relativno malo upletanje drugih pojedinaca ili države.

MAKROEKONOMSKI CILJEVI:

GOSPODARSKI RAST – podiže se životni standard mjeren dohotkom ili proizvodom po stanovniku.

PUNA ZAPOSLENOST

STABILNOST CIJENA

FISKALNA POLITIKA

Dio ekonomske politike koji se služi javnim rashodima i porezima radi ostvarenja makroekonomskih ciljeva, odnosno ravnomjernog rasta, uz punu zaposlenost i bez inflacije.

VRSTE OPOREZIVANJA:

IZRAVNO – obuhvaća osobne poreze (naslijeđe, imovina), ali i poreze koje plaćaju poduzeća na ostvarenu dobit (profit).

NEIZRAVNO – PDV – određeni proizvodi u nekim zemljama su izuzeti (hrana, knjige, tisak, lijekovi) ili oporezivani po manjim stopama (u turističkoj djelatnosti).

MONETARNA POLITIKA

dio ekonomske politike kojom država različitim instrumentima (pol. otvorenog tržišta, pol. diskontne stope) kontrolira ponudu novca i tako utječe na gospodarska kretanja.

SREDIŠNJA BANKA (Hrvatska narodna banka) – osnovna funkcija je nadziranje ponude novca i kredita u zemlji.

KREDIT – pozajmljeni novac

KAMATA – naknada za pozajmljeni novac.

POJAM I PRIRODA PODUZEĆA

PODUZEĆE – samostalna gospodarska organizacija koja unajmljuje rad i kupuje resurse radi proizvodnje i prodaje dobara, te radi postizanja prihoda kojim podmiruje troškove i ostvaruje profit.

ORGANIZACIJSKI OBLICI PODUZEĆA

U Hrvatskoj je status poduzeća utvrđen *Zakonom o trgovačkim društvima*. Četiri osnovna oblika trgovačkih društava:

Društvo osoba – javno trgovačko i komanditno društvo, temelj je povezivanje članova koji ih čine, kontrola ulaska i izlaska članova iz društva, nije potreban temeljni kapital, barem jedan član odgovara svojom imovinom.

- **JAVNO TRGOVAČKO DRUŠTVO** – udružuju se dvije ili više osoba radi obavljanja djelatnosti pod zajedničkom tvrtkom. Svaki član društva odgovara cijelom svojom imovinom.
- **KOMANDITNO DRUŠTVO** - udružuju se dvije ili više osoba radi obavljanja djelatnosti pod zajedničkom tvrtkom ali najmanje jedna osoba odgovara cijelom svojom imovinom (komplementar) dok druge samo onim iznosom što su uložili (komanditori).

Društvo kapitala – dioničko društvo i društvo s ograničenom odgovornošću, temelj povezivanje kapitala a ne osoba, ne postoji ograničenje ulaska i izlaska članova, svi članovi odgovaraju samo s uložnim kapitalom.

- **DIONIČKO DRUŠTVO** – članovi sudjeluju s ulozima u temeljnom kapitalu podijeljenog na dionice. Na osnovi dionica, dioničari imaju pravo imovinska i upravljačka prava u društvu. U slučaju likvidacije društva dioničari gube samo prava i ne odgovaraju svom svojom imovinom.
- **DRUŠTVO S OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU** – temeljni ulozi ne moraju biti jednaki. Prema veličini udjela pripada im dio godišnje zaradi. Članovi odgovaraju samo svojim ulogom u društvo.

FINANCIRANJE PODUZEĆA

poduzeća mogu financijska sredstva pribavljati od vjerovnika, uzimanjem kredita i emisijom, tj. izdavanjem vrijednosnih papira (obveznica i/ili dionica).

DIONICE – vrijednosni papir koji predstavlja dio vlasništva dioničkog društva.

OBVEZNICE – vrijednosni papir koji se izdaje kao protuvrijednost za primljeni zajam.

DIVIDENDA – a) dio profita koji se dijeli dioničarima

b) profit koji pripada svakoj dionici

PODUZETNIŠTVO

je ljudska aktivnost koja se sastoji od kombiniranja resursa radi proizvodnje dobara i usluga za druge. Bit poduzetništva je sposobnost, a njezine sastavnice su težnja za uspjehom, motiviranost, intuicija, procjena, rizik i rad.

PODUZETNIK – osoba koja poduzima poslovne pothvate preuzimajući rizik za učinak takvog pothvata. Oni se angažiraju za pronalasku i organizaciju proizvodnje te za preuzimanje rizika. Može biti i *inovator* koji kreira i razvija novi proizvod.

PODUZETNIŠTVO I MALO PODUZEĆE

U malom poduzeću jedan je vlasnik ili mala skupina vlasnika (do 15), poduzeće posluje lokalno, posao je malen, broj zaposlenika obično manji od 100.

Mala poduzeća potiču konkurencijom a postoji i ovisnost velikih poduzeća o malim (mala poduzeća prodaju potrošačima proizvode velikih poduzeća, a i opskrbljuju velika poduzeća brojnim uslugama). Slabost malih poduzeća je visok stupanj neuspjeha.

MARKETING

je poslovna aktivnost koja usmjerava proizvode od proizvođača do potrošača

- **PROIZVODNA ERA:** od industrijske revolucije do 30-tih godina 20. stoljeća.
- Povećana proizvodnja i razvoj tehnologije
- Poboljšana tehnika proizvodnje pretpostavljajući da će potrošač odabrati proizvode koji su raspoloživi i koji su niske cijene
- **PRODAJNA ERA** – od 30-tih do 50-tih 20.stoljeća. Između 2 rata.
- Puno novih proizvoda, kupovna moć slaba, menadžeri shvatili da trebaju pridobiti potrošače.
- **MARKETINŠKA ERA** – od 50-tih do danas.
- Prate se trendovi; Treba otkriti što kupci žele i zatim to proizvesti.
- **MARKETINŠKI SPLET "4P"**
- **PROIZVOD** – ima svoju marku (identifikacija), svoju kvalitetu, stil i pakiranje
- **PROIZVODNA CIJENA-**
- **PLASMAN** – prodaja – ima zadaću da proizvedena dobra iznese na tržište, da ih proda i ostvari profit. Prodaja: a) izravna, b) neizravna
 - distribucijski kanali – skup institucija koji obavljaju aktivnosti potrebne za kretanje proizvoda i njegova vlasništva od proizvodnje do potrošnje.
- **PROMOCIJA** – komunikacija između poduzeća i potrošača

NOVAC

TRAMPA – zamjena dobra za dobro bez posredovanja novca

NOVAC – sve što služi kao opće prihvaćeno sredstvo razmjene ili sredstvo plaćanja. Danas razlikujemo: **gotovinski** (kovani i papirnati) te **bankovni** (depozitni) novac

Tri osnovne funkcije novca:

- **SREDSTVO ZA RAZMJENU** - omogućuje da se dobra kupuju i prodaju bez zamjene ili trampe. Najveći se dio transakcija u gospodarstvu obavlja bankarskim odnosno depozitnim novcem. **DEPOZITNI NOVAC** upis je deponiranja gotova novca u knjige banke u korist deponenta [banka obavlja pretnjižavanje s računa dužnika (vlasnika depozitnog novca) na račun vjerovnika]. Depozitni novac kruži pomoću prijenosnih čekova – VIRMANA i potpuno je zamjenjiv za gotovinu.
- **ZAJEDNIČKA OBRAČUNSKA JEDINICA** – njome se mjeri vrijednost i izražavaju sadašnje i buduće cijene različitih dobara i usluga
- **NAČIN DRŽANJA BOGATSTVA I OČUVANJA VRIJEDNOSTI** (težauriranje)- omogućuje očuvanje vrijednosti u vremenu. Siguran je na različitim tržištima (nekretnine, vrijednosni papiri) za razliku od drugih oblika bogatstva (jahte, kuće, dragulji). Novac je lako pretvoriv u druga dobra i kao takav, izvor je potrošačke moći.

GOSPODARSTVO EUROPE I SVIJETA

- od šest milijardi ljudi na svijetu više od 1,5 milijardi živi u potpunom siromaštvu. Prosječna obitelj u Srednjoj Americi, zapadnoj Europi, Japanu i Australiji posjeduje materijalnu udobnost, te većina ljudi siromaštvo nikada ne doživi, a možda ga i vrlo rijetko vidi.
- U većem dijelu Afrike, Azije i Latinske Amerike slika je sasvim drugačija, većina ljudi živi siromašno i njihov je život svakodnevna borba za preživljavanje. U potrazi za poslom ljudi sve češće odlaze u brzo rastuće gradove (Cairo, Mexico City, Kinshasa, Calcutta, Jakarta).
- 90-tih godina 20. stoljeća 7 zemalja (SAD, VB, Japan, Njemačka, Italija, Francuska, Kanada) koje su imale oko 12 % svjetskog stanovništva, proizvodele su više od 2/3 svjetske vrijednosti proizvodnje.
- Prosječan životni vijek u SAD-u je 78 godina, u Etiopiji 48.
- Manji dio čovječanstva živi u izobilju, 13 % Latinske Amerike, 33% Afrike, 19 % Dalekog istoka nema dovoljno hrane.

- **RAZVIJENOST** JE ono koje razvijenost opisuje kao razinu ljudskog blagostanja. Mjerenje razvijenosti neke zemlje jest razina ostvarenog bruto domaćeg proizvoda po stanovniku. Zemlje u razvoju s niskim dohotkom (posebice one u Aziji, Africi i Lat. Americi) se nazivaju i **zemlje Trećeg svijeta**. Zemlje s visokim životnim standardom se nazivaju **razvijenim zemljama**.
- Bogate zemlje su uglavnom smještene na sjevernoj polutci a zemlje u razvoju na južnoj. Otuda česta podjela svijeta na razvijeni Sjever i nerazvijeni Jug.
- **Problemi zemalja u razvoju su visoka stopa rasta stanovništva, nepovoljni klimatski uvjeti za visoku proizvodnost u poljoprivredi. Nestašica kapitala, nedovoljno obrazovana i neiskusna radna snaga.**
- **Ključ za razvoj svih zemalja su četiri činitelja: prirodna bogatstva, akumuliranje kapitala (odustajanje od sadašnje potrošnje), radna snaga i tehnologija.** Ni razvojni programi 70-tih nisu urodili plodom jer je došlo do velikog nagomilavanja dugova 80-tih. Jedini mogući izlaz iz duga je ostvarenje priljeva deviza povećanom proizvodnjom i izvozom. (što god to značilo). Vrlo je bitno da se dobiju i znanstvene i tehničke usluge od razvijenih zemalja kako bi mogli uspješno provesti razvojne programe

EUROPSKA UNIJA

Europska unija je regionalna organizacija europskih država kroz koju članice ostvaruju zajedničke ciljeve kao što su uravnotežen gospodarski i društveni razvoj, visoka razina zaposlenosti, te zaštita prava i interesa građana.

Današnja Europska unija rezultat je polustoljetne evolucije koja je počela u okvirima Europskih zajednica pedesetih godina 20. stoljeća. Proces europske integracije započeo je kao sektorsko udruživanje država članica u sklopu Europske zajednice za ugljen i čelik (osnovane 1952. Pariškim ugovorom), a nekoliko godina poslije proširio se i na druga područja: nuklearnu energiju u okviru Europske zajednice za atomsku energiju (Euratom) i na druga, široko definirana područja gospodarske suradnje u sklopu Europske ekonomske zajednice (EEZ).

EEZ i Euratom osnovane su Rimskim ugovorima 1958. godine. Iako je isprva integracija bila gospodarska u temelju joj je na oduvijek bila politička ideja približavanja europskih država. Gospodarska integracija doista je dovela do širenja

suradnje i na druga područja. Današnja je Europska unija, osim za uspostavu i regulaciju unutarnjeg tržišta nadograđenog monetarnom unijom sa zajedničkom valutom eurom, nadležna i za brojne druge politike, uključujući i kulturu, obrazovanje ili zaštitu zdravlja. Uz to, države članice u institucionalnom okviru Europske unije danas surađuju i u područjima koja se smatraju važnim dijelom nacionalnog suvereniteta, kao što su vanjska politika, unutarnji poslovi i pitanja pravosuđa.

Europske su zajednice prerasle u Europsku uniju 1993. godine kada je stupio na snagu Ugovor iz Maastrichta. Ugovorom uspostavljena EU sastoji se od [tri tzv. Stupa](#), koji se razlikuju po naravi suradnje u njihovom okviru među državama članicama.

Prvi stup čine dotadašnje Europske zajednice, koje zadržavaju pravnu osobnost i koje imaju nadnacionalni karakter kako u pitanjima odlučivanja o zajedničkim politikama, tako i u pitanjima odnosa prava nastalog na europskoj razini s internim pravnim porecima članica. Drugi stup čini suradnja država u vanjskoj i sigurnosnoj politici. U sklopu trećega stupa, surađuju državne policije i pravosudni organi. Dva nova stupa nisu nadnacionalna, odnosno način suradnje među državama u novim nadležnostima Unije sličan je klasičnoj suradnji na razini međunarodnih odnosa - odlučuje se jednoglasno, a provedba usvojenih odluka ovisi o članicama.

Trojaka se struktura EU zadržala izmjenama [Ugovora iz Maastrichta](#), [Ugovorom iz Amsterdama 1999.](#), i [Ugovorom iz Nice 2003.](#) sve do 2009. Novu etapu u razvoju europske integracije obilježio je [Lisabonski ugovor](#). Ugovor je stupio na snagu 1. prosinca 2009. godine a Europskoj uniji donosi moderne institucije i optimizirane metode rada, a kojima će se EU učinkovitije moći baviti izazovima u današnjem svijetu. Europljani od EU očekuju da se pozabavi pitanjima kao što su globalizacija, klimatske i demografske promjene, sigurnost i energija. Lisabonski sporazum će ojačati demokraciju u EU, kao i mogućnost promicanja interesa njezinih građana na svakodnevnoj osnovi.

Osim širenja ovlasti, s vremenom se širilo i članstvo Europske unije. Integraciju je započelo šest europskih država: [Belgija](#), [Francuska](#), [Italija](#), [Luksemburg](#), [Nizozemska](#) i [Njemačka](#) koje su najprije osnovale [Europsku zajednicu za ugljen i čelik](#), a zatim [Euratom](#) i [Europsku ekonomsku zajednicu](#). Godine 1973. pridružile su im se [Danska](#), [Irska](#) i [Velika Britanija](#). [Grčka](#) postaje članicom 1981., a [Portugal](#) i [Španjolska](#) 1986. Do četvrtog proširenja došlo je 1995. kada su članicama EU postale [Austrija](#), [Finska](#) i [Švedska](#).

Najveće, i uistinu povijesno, proširenje ostvareno je 2004. godine. u Uniju je ušlo čak deset novih država, među njima osam bivših komunističkih država. Članicama su postali: [Cipar](#), [Češka](#), [Estonija](#), [Latvija](#), [Litvanija](#), [Mađarska](#), [Malta](#), [Poljska](#), [Slovačka](#) i [Slovenija](#). Širenje članstva EU time nije završeno, 2007. pridružile su se [Bugarska](#) i [Rumunjska](#).

Kandidaturu su za sada predale i [Crna Gora](#), [Hrvatska](#), [Island](#), [Makedonija](#) i [Turska](#), a budući da je EU otvorena za članstvo svim europskim državama koje poštuju europske vrijednosti - slobodu, demokraciju, poštivanje ljudskih prava i temeljnih sloboda, te vladavinu prava - mogu se očekivati i nove prijave za članstvo. Potencijalne zemlje kandidatkinj su: [Albanija](#), [Bosna i Hercegovina](#), [Kosovo](#) i [Srbija](#).

OBILJEŽJA HRVATSKOG GOSPODARSTVA

Resursi hrvatskog gospodarstva

Prirodni resursi – površina Hrvatske- najveći naš prirodni resurs (56538 km²), najmanje naseljena općina Korenica, najnaseljenija općina Zagreb i Osijek. Udio poljoprivredne površine iznosi 57%, šuma 37% a ostalo 6%. Osim kopna imamo i more. Koeficijent razvedenosti iznosi 11 čime zauzimamo 2. mjesto u Europi i 1. na Sredozemlju. Od 1185 otoka 66 ih je naseljeno. Prema zemljopisnom položaju Hrvatska se nalazi na dodiru 4 velikih prirodnih cjelina: Sredozemlja, Panonije, Dinarida i predalpskog prostora.

Stanovništvo – 64% zaposleno u uslužnim djelatnostima, 32,7% zaposleno u industriji, 3,7% u poljoprivredi.

Kapital – najviše je malih poduzeća 96%, srednjih 3%, velikih 1%. Prema vlasničkoj slici: 96% privatnih poduzeća, 1% u državnom, 2% u mješovitom, manje od 1% u zadružnom vlasništvu. Prema sjedištu poduzeća najviše ih je (41%) na području Zagreba i Zagrebačke županije.

Specifičnosti tranzicijskih uvjeta hrvatskog gospodarstva

3 ključna elementa koja čine tranziciju hrvatskog gospodarstva drugačijom od ostalih tranzicija: 1) agresija na Hrvatsku i četverogodišnji rat

2) manja centralizacija nego u realsocijalističkim zemljama pa je Hrvatska bila u prednosti ali od 45.-90. imala je sporiji ekonomski razvoj nego što je mogla imati – neučinkovit sustav s monopolom u gospodarstvu, prelijevanje sredstava za druge federativne države

Hrvatska izborila neovisnost na samom početku tranzicije i morala se nositi sa troškovima rekonstrukcije i izgradnje državne aparature

Temeljni problem tranzicije hrvatskog gospodarstva je niska razina mikroekonomske učinkovitosti.

Životni standard obuhvaća dobra i usluge pomoću kojih pojedinci nastoje zadovoljiti i svoje potrebe. U skladu s tim životni standard je u osnovi određen visinom ostvarenog dohodka i njegovom raspodjelom u nekom gospodarstvu. Kućanstva najviše troše za svoje osobne potrebe (85%), ulažu u nekretnine sa 8% ukupno utrošenih sredstava, otplata kredita odnese 3% isto kao i štednja.